

יד
מהר"ן

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
כי תשא
אדר א' ה'תשע"ו ב'שכ"ז
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

בעניין ההבדל בחלוקת המברכים בפרשת כי תשא, בין ספרי התיגאן לבין ספרי הדפוסים.

תשעה טעמים מדוע איננו נוהגים לתת ללוי את קריאת מעשה העגל. האם מותר ללוש את הבצק למצות עבודת יד, ע"י צירוף כוח חשמלי. מדוע אומרים בתפילת שמונה עשרה "אתה גבור" בדגש באות גימ"ל, היפך כללי הדקדוק.

דברי מרן שליט"א בשבח קונטרס "מועדי השם" על הלכות פורים שיצא לאור במהדורא חדשה.

דברי מרן שליט"א בשבח הספר גן נעול (ג' חלקים) על הלכות צניעות וריחוק מן העריות, מאת המחבר הרה"ג יעקב לוי שליט"א.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642
שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון – 467
מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 343

השיעור מוקדש

לרפואת ר' רועי בן רבי צדוק מצנבר הי"ו,
הזקוק לרפואה שלימה ולרחמי שמים מרובים.
המקום ברוך הוא ישלח לו רפואה שלימה בקרוב,
ויעמידהו מחליו לחיים טובים ולשלום, אכ"ר.

השיעור מוקדש לרפואת ר' רועי בן רבי צדוק מצנבר הי"ו, הזקוק לרפואה שלימה ולרחמי שמים מרובים. המקום ברוך הוא ישלח לו רפואה שלימה בקרוב, ויעמידהו מחליו לחיים טובים ולשלום, אכ"ר. כמו כן, השיעור מוקדש לרפואת נכדי, הילד יוסף בן הרה"ג משה רצאבי שליט"א. המקום ב"ה ישלח לו רפואה שלימה בקרוב, בכלל כל חולי עמו ישראל הזקוקים לרפואה שלימה. המקום ב"ה יתמלא עליהם רחמים, וימלא כל משאלות ליבם לטובה, אכ"ר.

בעניין ההבדל בחלוקת המברכים בפרשת כי תשא, בין ספרי התיגאן לבין ספרי הדפוסים.

בפרשת השבוע שקראנו בשבת זו [כי תשא] נאמר, וַיִּתֵּן אֱלֹהֵי מֹשֶׁה, כְּכֹלְתוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ בְּהַר סִינַי, שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת, לַחַת אֲבָן, כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים [שמות ל"א, י"ח]. משה רבינו ע"ה, יורד מהר סיני עם שני לוחות העדות. לאחר מכן, מתחיל עניין 'מעשה העגל', וַיֵּרָא הָעַם, כִּי בִשֵׁשׁ מֹשֶׁה לָּרְדֹת מִן הָהָר וגו' [שם ל"ב, א'].

אותו גוי, אשר עשה את מספר הפרקים שבתורה, התחיל את הפרק בפסוק הזה, וירא העם כי בושש וגו'. אבל בספר התורה, ישנו ריוח פרשה קודם לכן, בפסוק וַיִּתֵּן אֱלֹהֵי מֹשֶׁה רִיחַ פֶּרֶשָׁה קוֹדֵם לְכֹן, כי אמנם נכון שמעשה העגל מתחיל בפסוק וַיֵּרָא הָעַם, והפסוק שלפניו בן קשור למתן תורה, אבל קבעו לפניו ריוח פרשה, בכדי להראות לנו מה הפסדנו ע"י מעשה העגל, וישיבר אותם תחת ההר. לכן הפרשה מתחילה בפסוק, וַיִּתֵּן אֱלֹהֵי מֹשֶׁה רִיחַ פֶּרֶשָׁה קוֹדֵם לְכֹן, וירא אל משה וגו'.

כמרכן בהמשך, וַיִּפֶן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר, וַיִּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת בְּיָדוֹ וגו', התורה מתחילה לפרט, מה הן הלוחות? לַחַת כְּתָבִים מְשֻׁנֵי עֵבְרִיָהֶם מִזֵּה וּמִזֵּה הֵם כְּתָבִים. וְהַלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הִמָּה וְהַמְּכָתֵב מְכָתֵב אֱלֹהִים הוּא חָרוּת עַל הַלַּחַת. ולאחר מכן, וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קוֹל הָעַם בְּרַעַה וגו' [שם שם, ט"ו-י"ז]. כלומר, הדבר נכנס באמצע עניין הלוחות, בכדי להראות וללמד את גודל עגמת הנפש, ואת החסרון העצום, שהפסיד עם ישראל בגלל העניין הזה.

הנצי"ב אומר בספרו העמק דבר, כי משה רבינו עשה זאת בכוונה, בכדי שח"ו לא תהיה נגדו התקוממות, מרוב הפחד והצער. לכן, הוא שיבר את הלוחות 'לעיניהם'. בהתחלה, הם ראו מה שכתוב בלוחות. כל אחד הבין, שזה 'מעשה אלהים'. זה אינו דבר אנושי. לא יכול להיות, שמשרע"ה עשה זאת. אלא, 'מכתב אלהים הוא'. הם הבינו, את ערך הדבר, שלא היה כדבר הזה, וגם לא יהיה. כי גם לאחר מכן, הלוחות השניות, לא היו אותו הדבר. אין מה להשוות, בין הלוחות הראשונות לבין הלוחות השניות. והכל בגלל מעשה העגל.

בספרי התורה שלנו, המברך 'שלישי' מתחיל בפסוק הזה, וַיִּתֵּן אֱלֹהֵי מֹשֶׁה רִיחַ פֶּרֶשָׁה קוֹדֵם לְכֹן, וירא העם כי בושש וגו'. זהו מהר"ר חיים בנבנשתי, שהיה בארץ תורכיה, הוא אומר כי המנהג לתת לפניו את 'מעשה העגל'.

המגן אברהם [או"ח סימן תכ"ח ס"ק ח'] כותב מאידך בשם ספר כנסת הגדולה כך, נוהגין לקרות ללוי פרשת העגל, וקורין אותה בקול נמוך. בעל כנסת הגדולה, זהו מהר"ר חיים בנבנשתי, שהיה בארץ תורכיה, הוא אומר כי המנהג לתת לפניו את 'מעשה העגל'.

ואכן, מי שיראה את החלוקה בחומשים הרגילים, ימצא שבמעשה העגל, בפסוק וַיִּתֵּן אֱלֹהֵי מֹשֶׁה, מתחילה עליית שני. דהיינו, עליית ראשון כוללת את כל התחלת הפרשה, ובכללם הפסוקים 'אך את שבתותי תשמורו, ומה שאצלינו זאת עליית שני. ומה שאצלינו עליית שלישי, אצלם זאת עליית שני. ומה שאצלינו רביעי, אצלם זה המשך של עליית שלישי. ומהפסוק 'ראה אתה אומר אלי, אשר אצלינו זאת עליית חמישי, אצלם זה עליית שלישי. א"כ יוצא, כי אצלם, שתי העליות הראשונות, הן ארוכות מאד, וממילא לאחר מכן העליות נהיו קצרות. והסיבה שלהם לכך, בכדי שהלוי יעלה ל'מעשה העגל', כיון שהלויים לא חטאו בעגל.

שערי יצחק – השיעור השבועי

וחמשים טעמים. שואלים התוספות ושם ד"ה שידעו, הרי זהו פלפול של הבל? מה איכפת לנו מכך, שיש לו ק"נ טעמים לטהר את השרץ? הרי התורה מטמאה אותו? לשון התוספות, קשה לר"ת ומהלנו בחרפות של הבל וכו' יעו"ש. אחת התשובות במפרשים היא, כי אם התורה מטמאה, פירושו שזהו דבר חידוש. בכל אופן, רואים שישנו צד שני.

אותו הדבר בעניינינו, גם אלה הנוהגים כך, שהלוי עולה לקריאת מעשה העגל, שידעו מה הם הצדדים לומר ההיפך ממנהגם. אבל אנחנו אומרים זאת, בכדי להסביר את המנהג שלנו. וגם אם בעבר לא שמעו על הדברים הללו, זהו בבחינת, ישראל, אם אינם נביאים, בני נביאים הם. לכן, צריך לראות את העניין משרשו.

ראשית, צריכים לדעת כך. ספק גדול אם הדבר היה נהוג בעבר בעם ישראל, אפילו באיזה שהוא מקום אחד. המקור הראשון לדבר, שדוקא הלוי יקרא זאת, הוא בספר תיקון יששכר, והוא בעצמו מביא שהגאונים לא סברו כך. דהיינו, הם לא חילקו את הפרשה, באופן כזה.

בעל הספר תיקון יששכר, זהו הר"ר יששכר בן סוסאן – שושן, שחי בזמן מרן הבית יוסף, בעיר צפת ת"ו, הביא בספרו את הפסקות העולים של 'סדר כי תשא'. הוא כותב, כי הפסקות הללו, הן מ'סדר הגאונים'. וז"ל, שהן הפסקות עזרא הסופר ע"ה וכו'.

כך הוא מחלק את קריאות פרשת כי תשא, בשבת שחרית, כהן, עד 'לו ולזרעו לדורותם'. לוי, עד 'כאשר ציויתך יעשו'. דהיינו, מה שאצלינו קורא העולה ראשון, אצלם הם כבר חילקו זאת לשני קרואים. והשלישי, עד 'לא ימיש מתוך האהל'. א"כ יוצא שכתוב כאן במפורש, כי אצלם, לא עלה הלוי ל'מעשה העגל'. לכן בעל תיקון יששכר הקדים ואמר, כי אצל הגאונים לא היתה חלוקה כזאת, וזאת

ידידנו הרב אוהד נהרי יצ"ו, שאל אותי בהתחלת השבוע, מדוע אנחנו לא עושים כך? עניתי לו, וכי בגלל שהם עושים כך, גם אנחנו צריכים לעשות כך? הרי אין זאת 'הלכה', אין לכך מקור בש"ס או ברמב"ם. בסדר, הם עושים כך, בגלל הסיבה הזאת, אבל וכי בגלל כך תהיה עלינו קושיא?

אולם, אמרתי לעצמי, כדאי לחשוב על כך. אולי בכל זאת, יש לנו איזו סיבה, מדוע אבותינו נע"ג, ואנחנו אחריהם, איננו מקבלים את הדבר הזה. כי לכאורה, זהו דבר נחמד, לתת זאת ללוי, כיון שהם לא חטאו במעשה העגל. הרי נאמר, וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמִּחֲנֶה, וַיֹּאמֶר, מִי לִי יְיָ אֱלֹהֵי, וַיֵּאָסְפוּ אֱלֹהֵי כָל בְּנֵי לֵוִי וְשִׁמּוֹת ל"ב, כ"ז. א"כ, כיון שהלויים לא חטאו בעגל, ואילו שאר עם ישראל כן חטאו בעגל, ממילא עדיף לכאורה שהלוי יקרא את מעשה העגל. כמו כן הרבה פוסקים, מעתיקים את הדבר הזה.

ישבתי על העניין הזה, על מדוכה זו, ובסייעתא דשמיא נתגלו לי תשעה טעמים ונימוקים, מדוע לא לקבל את ההנהגה הזאת.

אפשר לשאול את השאלה הזאת, בכמה צורות. כגון, כמו שאמרנו, להסביר מדוע אבותינו לא קיבלו זאת. אמנם אין לנו מסורת על הנושא הזה, כי לא שמענו ולא כתבו בספרים על כך. לא ידוע לנו. אבל גם אם רק אנחנו נחדש טעמים, בסה"כ זאת 'תורה'. כלומר, גם אם מישחו לא יסכים לכך, אבל לגבי התורה, תמיד ישנם שני צדדים למטבע. מ"ט פנים טמא, מ"ט פנים טהור.

כתוב בגמרא [סנהדרין דף י"ז, ע"א], תלמיד היה לו לרבי מאיר, וסומכוס שמו, שהיה אומר על כל דבר ודבר של טומאה, ארבעים ושמונה טעמי טומאה. ועל כל דבר ודבר של טהרה, ארבעים ושמונה טעמי טהרה. תנא, תלמיד ותיק היה ביבנה, שהיה מטהר את השרץ במאה

אינה החלוקה המקורית והמקובלת. גם בהמשך דבריו רואים, כי המנהג הזה, להעלות את הלוי ל'מעשה העגל', היה רק במקצת מקומות. אבל במשך הזמן, הרעיון הזה נכנס לאט לאט, ולבסוף הוא התקבל. העתיקו זאת, אחד מן השני. ובסופו של דבר, המנהג הזה התקבל בכל קהילות ישראל, חוץ מאצל התימנים, ההולכים לפי החלוקה שבספר התאג, ושם לא התקבלה החלוקה הזאת. ועלינו להבין, על מה ולמה?

ואפשר לשאול את השאלה הזאת, גם בצורה אחרת. דהיינו, בסדר, אבותינו לא נהגו כך, יש לנו תירוץ, אבל אולי בכל זאת כדאי לנהוג כך? מה יש? לכאורה, זאת הנהגה טובה. הדבר בבחינת, מהיות טוב אל תיקרא רע. אמנם, זה לא בגדר של 'טוב' או 'רע', אבל זהו דבר יפה, אולי יש בכך איזו תועלת. מדוע שלא ננהג כך? לכן ברצוני לומר, כי ישנן סיבות, שהדבר הזה אינו טוב. עדיף שלא להקפיד, שדוקא הלוי יקרא את 'מעשה העגל'.

כותב התיקון יששכר [בדף ע"ז ע"א] כך, שמעתי שנמצא כתוב מתיקון ראשונים גדולים ז"ל, שאין קורא כל פרשת העגל אלא לוי, לפי שבני לוי לא עשו בו דבר, כדכתיב מי ליי אלו ויאספו אליו כל בני לוי. ולא ישראל יקראנה, שמא יתבייש, שהישראלים הם שעשאוהו. כאשר הישראל עולה ל'מעשה העגל', הוא מצטער ומתבייש, או, אנחנו עשינו את העגל. ואפשר, שגם שאר ישראלים השומעים, מתביישים כשרואים או מרגישים שהקורא מהם מתבייש על מעשיהם.

זהו טעם מעניין. וכי פעם התביישנו, בקריאת מעשה העגל? אינני יודע. כבר איננו מרגישים בושה, ולא שום דבר. כנראה, החושים שלנו כבר כהו. א"כ לכאורה, אולי כדאי לעשות איזה דבר, על מנת שיזכיר לנו כי יש במה להתבייש?

הרי מהרי"ץ זיע"א כותב [בע"ח דף קצ"א ע"א], כי הטעם למנהג קדמונינו, בקריאת פרשת קורח וחצי פרשת חוקת, בכדי שלא יכבד על הציבור פטירת שני צדיקים בפרשה אחת, אהרון ומרים, שלא יצטערו. לכן חילקו את הפרשה, בפסוק וַיִּסְעוּ מִקֶּדֶשׁ [במדבר ל"ג, ל"ז] יעו"ש"ב.

וגם לגבי עניין זה, בדורות הללו שאנחנו קוראים פטירת שני צדיקים בפרשה אחת, אף אחד לא מרגיש צער מכך. כנראה, בדורות הראשונים, הדבר היה מעורר אצלם צער. אבל אנחנו, כנראה כבר ירוד ירדנו, ואיננו מרגישים בכך. אין לכך כל משמעות. אפילו שיהיה כתוב, על מאה צדיקים שנפטרו.

אבל, לא זאת היא הנקודה. לא זהו השיקול. דהיינו, אולי אדרבה, עלינו לעשות איזו פעולה, אשר תעורר אותנו לכך. את הדברים דלעיל, אינני מחשיב בתורת תירוץ למנהגינו. ממשך בעל תיקון יששכר וכותב, ויפה מאד נראה בעיני מנהג זה וטעמו, ושראוי לחוש לו. ואני מוסיף עוד על מה ששמעתי בטעמו, והוא, שאינו נאה להקרות לאדם בפיו ברבים, מה שהוא הרע שעשה וגנותו, הואיל ויש אחר שיקראנו, והוא שבחו שלא עשהו.

וכן אפילו לא יהיה העולה הוא עצמו הקורא, אלא הש"צ עליו וכו'. דהיינו, הרי אצלם הם מעמידים חזן, שיקרא במקום העולה. א"כ, לא הלוי בעצמו, קורא את 'מעשה העגל'. אעפ"כ הוא אומר, אין נכון להעמידו על קריאתה, הואיל ויש אחר שקוראו, ואין הדבר נוגע בו. עדיף מישהו אחר, שלא חטא בעניין הזה. וא"כ לפי זה, יצטרך הכהן שיקרא עד 'שבת וינפש'. ולוי, כל פרשת העגל, ופרשת מה שנתזלזלו בו ישראל ונעשו בו עליו, מזיתן אל משה ככלותו לדבר אתו, עד זמשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל. ומשם ואילך, משלימים לעלות מניין חובת היום. לפי דבריו, כך צריך לעשות.

ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל. והטעם, משום שבני לוי לא נמצאו בעשיית העגל. והוא הדין שאם רוצה לקרוא לכהן כל פרשת העגל, קורא, שהכהן בכלל בני לוי. אפשר גם שהכהן יעלה, כי גם הם אינם עשו את העגל, שהרי גם הם שבט לוי.

ולאחר מכן הוא כותב, נוהגין שקורין בקול נמוך, מן ויתן אל משה ככלותו, עד ויחל משה וכו', והוא כותב טעם, להראות איך הם מתחרטים מאשר הרעו לעשות. ולי נראה מנהג זה.

החיד"א בספר יוסף אומץ [סימן מ"ז אות ב'] מביא את דברי כנסת הגדולה, והוא כותב כי מישהו שאל אותו, שלכאורה מנהג זה הוא כנגד גמרא מפורשת. וזה יהיה הטעם הראשון, לחיזוק המנהג שלנו.

במשנה במסכת מגילה [דף כ"ה ע"א] כתוב כך, מעשה ראובן, נקרא ולא מתרגם. מעשה תמר, נקרא ומתרגם. מעשה עגל הראשון, נקרא ומתרגם. והשני, נקרא ולא מתרגם. מסביר רש"י, מעשה עגל הראשון, כל פרשת העגל, עד וְאַשְׁלַכְהוּ בְּאֵשׁ [שמות ל"ב, כ"ד]. ומה שחזר אהרון וסיפר המעשה, הוא קרוי מעשה עגל השני. הוא שכתוב בו, וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֶּה. כלומר, את מעשה עגל שני, קוראים עם התרגום. דהיינו, את מה ששאל משה רבינו את אהרון, מַה עָשָׂה לָךְ הָעֵם הַזֶּה וְגו', ואהרון ענה, אֵל יָחַד אָף אֲדֹנָי אֲתָה יְדַעְתָּ אֵת הָעֵם פִּי בָרַע הוּא וְגו', עד לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם, את זאת קוראים ולא מתרגמים. והסיבה היא, כותב רש"י, ולא יתרגם, פן יטעו עמי הארץ ויאמרו, ממש היה בו, שיצא מאליו, אבל המקרא אין מבינין. הרי נאמר שם, וַאֲשְׁלַכְהוּ בְּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֶּה. מה הפירוש 'ויצא'? הוא יצא מאליו? אלא כנראה, היה שם כוח רוחני מסויים. או שהסיבה היא, משום כבודו של אהרון.

הוא לא כותב, כי כך הוא המקובל. הוא רק כותב, וכן נהגו פה צפת שבגליל העליון תוב"ב, כמה שלוחי ציבור יצ"ו, שנשמע להם דבר זה וטעמו, שקיבלוהו מקדמוניהם ז"ל. ושאלתי לכמה מהם, ואמרו לי, שגם ניגון הטעמים, הם מחלישים בכל קריאת אותה הפרשה. כלומר, גם לגבי סלסולי הקריאה, הם היו מפחיתים אותם בקריאת פרשה זו, וקוראים בקול חלש. שקוראים אותה, כמו בדאגה. דהיינו בצער. חוץ מתפילתו של משה, דהיינו, מן הפסוק, ויחל משה וגו', עד אשר דיבר לעשות לעמו. הפסוקים הללו, הם פסוקים טובים. שאומרים, מה הטעם להנמכת הקול ביתר הפרשה? שאין נכון להטעים בנעימות וקול ערבות בספר תורה ברבים, את מעשה אבותינו הרע הזה.

וגם זה נראה בעיני טוב, ובפרט במקומות שהעולים לספר תורה, הם בעצמם קורין, ולא הש"צ בעדם. כלומר, המנהג הזה, שמחלישים את הניגון, מצא חן בעיניו. ובפרט במקומות הנוהגים, שהעולה בעצמו קורא, ולא שהחזן קורא בעבורו. שלא ייראה בכך הלוי הקורא, כמתפאר ומתענג בכך שלא עשה, על ישראלים השומעים שעשו. דהיינו, אם הלוי יעלה, הוא יאמר לעצמו, אה, אני ב"ה בסדר, אתם הציבור עשיתם לא בסדר, אבל אני לא עשיתי את העגל, והוא מנגן ומסלסל ונהנה לעצמו בקריאת הפרשה.

ועוד אמרו לי מהם, שגם קיבלו מקדמונים ז"ל, בשם גדולים מהם ז"ל, וכן הם עתה נוהגין, שגם אותן הששה הפסוקים הראשונים שבפרשת המתאוננים, בסדר בהעלותך, מן ויהי העם כמתאוננים רע וגו' והמן כזרע גד וגו', קורין אותם בדאגה וחלישות טעמים.

בספר כנסת הגדולה, אשר היה אחריו, גם הביא את העניין הזה [בסימן תכ"ט]. המגן אברהם, כנראה לא ראה את הספר תיקון יששכר, ולכן הוא הביא זאת בשם כנסת הגדולה, שכתב בזה"ל, נהגו שהלוי קורא כל פרשת העגל, עד

אומרת על כך הגמרא, מעשה עגל הראשון, נקרא ומתרגם. פשיטא. מה החידוש? מהו דתימא. ליחוש לכבודן של ישראל. דהיינו, כאשר קוראים את מעשה העגל, האנשים הפשוטים יאמרו, כיצד עשו כך עם ישראל? איזו התנהגות? רק קיבלו את התורה, וכבר לאחר מכן עושים עבודה זרה, עושים עגל? מה זה?

למשל אצלינו, עניין מעשה העגל, הוא גרוע ביותר. דהיינו, כאשר רוצים לומר על משהו, שהוא עושה דברים גרועים, אומרים 'אפילו יעשה עגל', אני לא אמחה בו. התייאשו ממנו. מעשה העגל, הוא דבר חמור מאד, ממילא זהו 'כבודן של ישראל'. לכן, היינו אומרים, שלא נתרגם זאת, מצד כבוד עם ישראל. חשוב מאד, שלא לזלזל בעם ישראל.

אומרת הגמרא, קמ"ל, כל שכן דניחא להו, דהויא להו כפרה. כאשר קוראים את מעשה העגל, יש בכך כפרה על עם ישראל. אדרבה, שתהיה בושה מכך. אם כן, כיצד אתה אומר שהלוי יעלה למעשה העגל, מפני שהוא לא עשה את העגל. הרי אדרבה, הישראל צריך לעלות, כיון שאכן ישנו צורך להתבייש. כך שאל השואל, את החיד"א.

כתוב שם כך, שאלתני ידיד נפשי, כי הרב כנסת הגדולה [א"ח סימן תכ"ח] כתב, דלוי קורא פרשת העגל, שלא יבושו. והרי אמרו במגילה [דף כ"ה], נקרא ומתרגם, כי היכי דליהו להו כפרה, עד כאן דבריו הנעימים.

עונה לו החיד"א, ואני בעניי, זאת אשיב אל לבי ואור עיני, גם רחמא דנפשאי, אתה תחזה בדברי הרב כנה"ג, דלא נזכר טעם בושה. לא כתוב בכנסת הגדולה, את הטעם משום הבושה. זאת המצאה.

וכבר ידעת, מ"ש רז"ל בשבת [דף נ"ה], אמר רבי שמעון בן אלעזר, מוצל הוא ראובן מאותו

עון. הגמרא אומרת, שראובן לא חטא. כלומר, מה שכתוב בתורה לגבי מעשה ראובן, הדברים אינם כפישוטן. והראיה לכך, מה'ארורין שבפרשת כי תבוא. בהתחלה כתוב כך, אָרור הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסֵּכָה וְגו', וְעָנּוּ כָל הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן וְגו' [דברים כ"ז, ט"ו]. זהו הארור הראשון. והארור השני הוא, אָרור שֵׁכֵב עִם אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְגו'. אומרת הגמרא, אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל, ולומר ארור שוכב עם אשת אביו, ויבא חטא זה על ידו? איך הקב"ה עשה, שדוקא שבט ראובן, אלו שיצאו מזרעו, יאמרו כי מי שעשה דבר כזה הוא מקולל? על כרחך, שראובן לא חטא ממש, בעניין הזה.

החיד"א מסביר באריכות, בספרו ראש דוד [דף קנ"ג ע"ב], לגבי סדר השבטים, אָלֶה יַעֲמֶדוּ לְבָרֶךְ אֶת הָעָם עַל הַר גְּרִזִים, בְּעֵבְרָכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן, שְׂמֵעוּן וְלֹאֵי וַיְהַזְדָּה וְגו' [דברים כ"ז, י"ב]. הרי שמעון, לא היה בכלל העניין. ישנם אחד עשר ארורין, שהם כנגד אחד עשר השבטים. שבט שמעון, אינו נכלל בעניין, כיון שבלא"ה לא היה בדעת משה רבינו לברכו. הוא רק הזכיר אותו ברמז, שְׂמֵעַ יִי? קוֹל יְהוָה וְגו' [דברים ל"ג, ז]. אם אין בכוונתו לברכו, גם אין צורך לקללו. לכן, הראשון הוא שבט לוי. והארור הראשון הוא, 'ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה'. כי שבט לוי, לא עשו פסל ומסכה, לא היו במעשה העגל. א"כ יוצא, כי הארור השני, הוא מקביל לראובן.

אומר החיד"א [בספרו יוסף אומץ שם], ומטעם זה, אפשר דמראש מקדם, שהעולה היה קורא בעצמו הפסקא שלו, תקון רבנן שיעלה לוי לקרות פרשת העגל. שאם יקרא ישראל, יגדל הכאב, או יהיה נראה שהוא לא חטא, על דרך מאי דאמרינן בראובן. והוא שקר, וחוצפא יסגא. לכן תיקנו דהלוי יקרא, והלויים לא חטאו בעגל וכו'. דהיינו, כפי שלגבי הארורין, הארור הראשון הוא כנגד לוי, כיון שהוא היה בסדר לגבי העניין הזה, הוא לא חטא בכך, אותו

בעת הנימוק השלישי. הרי בעצם, בפרשת עקב, כתוב שוב את מעשה העגל. וכתוב שם מלים קשות, משה רבינו מוכיח את עם ישראל, ויאמר יי אל, קום רד מהר מזה, כי שחת עמך, אשר הוצאת ממצרים, סרו מהר מן הדרך אשר צויתם, עשו להם מסכה. ויאמר יי אל לאמר, ראיתי את העם הזה, והנה עם קשה ערף הוא. הרף ממני ואשמידם, ואמחה את שמם מתחת השמים, ואעשה אותך לגוי עצום ורב ממנו. ואפן וארד מן החר, וההר בער באש, ושני לחת הברית על שתי ידי. וארא והנה חטאתם ליי אלהיכם, עשיתם לכם עגל מסכה, סרתם מהר מן הדרך אשר צוה יי אתכם וגו' (דברים ט', י"ב-ט"ז). גם לפי החומשים הרגילים, קורא זאת המברך רביעי. מדוע בפרשת עקב, לא עשו שיקרא זאת הלוי, כפי שהם עשו בפרשת כי תשא? א"כ לכאורה, הם סותרים את עצמם. וזהו הנימוק השלישי.

כמו כן, הם סותרים את עצמם, בקריאת התורה שבתענית ציבור. אצל האשכנזים ישנו מנהג, בקריאת ויחל משה, שהציבור אומר את הפסוק, שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך (שמות ל"ב, י"ב), לפי שהקורא אומר זאת בספר תורה. וכן לגבי ייג מדות, וכן לגבי הפסוק וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו (שמות ל"ד, ט"ג) הציבור אומר זאת בקול לפני כן. בדרך כלל חושבים, כי הסיבה לכך היא, בכדי להתעורר. דהיינו, אנו מבקשים מהקב"ה, שיסלח לנו.

אולם, ב"ספר קושיות", לאחד מן הראשונים בארץ אשכנז, מובא בהערות (דף ע"ד הערה 460) בשם מנהגי הר"א חילדיק, מהו טעם שעונין אחר כהן, בשעת קריאת התורה 'שוב מחרון אפך', וכן אחר ישראל 'וסלחת', ואין עונין אחר לוי? הרי הפסוק 'שוב מחרון אפך', הוא בעליית ראשון. והפסוק 'וסלחת לעוננו ולחטאתנו', הוא בעליית שני. התשובה, מפני שכהן וישראל עשו את העגל, וצועקים אחריהם, כדי שיתביישו ויתכפר להם. אבל לוי, לא עשה

הדבר לגבי עניינינו, אם הישראל יעלה לקרוא זאת, כביכול הוא אומר, אני לא חטאתי, הדבר אינו נכון, זהו דבר שקר, כי בודאי שהישראל חטא, הרי בעוה"ר אבותינו חטאו בעגל. לכן, תביא זאת ללוי, שהוא לא חטא.

אמנם, לענ"ד הדברים אינם כ"כ דומים האחד לשני, כי שם המדובר לגבי 'ארור', דהיינו קללה, אבל בנ"ד המדובר לגבי קריאת הפרשה, לא מקללים כאן את אף אחד. בכל אופן, החיד"א סובר, כי הדברים דומים.

כלפי החיד"א זיע"א, אין לנו פה להשיב ולא מצח להרים ראש. אבל התורה, 'אמת כתיב בה', והשואל אכן צודק בשאלתו. אולי, הוא לא הסביר כ"כ את שאלתו. הוא שאל, שבכנסת הגדולה כתוב כך, והחיד"א ענה לו כי לא כתוב בכנה"ג את הטעם של בושא.

אכן הדבר נכון, בעל כנסת הגדולה לא כתב את הטעם של בושא, הוא לא כתב מה הסיבה והטעם לעניין, אבל הוא כתב בסוף דבריו זעייך תיקון יששכר, ובתיקון יששכר כתוב הטעם של בושא. כמו שהקדמנו. א"כ, השואל צודק.

מסתבר, שבעל כנסת הגדולה, מסכים לטעם של התיקון יששכר. כי אם הוא היה חולק עליו, הוא היה כותב ההיפך ממנו. בכל מקרה, במקור הדבר, כתוב את הטעם הזה. ואלו שעשו את המנהג הזה, בודאי שעשו כך בגלל הטעם הזה. ממילא, השאלה חוזרת, שהמנהג הזה הוא נגד דברי הגמרא. זאת קושיא חזקה.

זהו נימוק אחד, מדוע אבותינו לא רצו לקבל את העניין הזה. כי אדרבה, הגמרא אומרת שצריך להתבייש.

נוסף לכך, מה שאמרנו מקודם, שמנהג זה התחדש רק לפני כמה מאות שנים, ואין לכך שום מקור, ובעבר הדבר לא היה נהוג בשום מקום בעם ישראל, רק בקהילות מסוימות. זהו הנימוק השני.

עגל. שנאמר, זיאספו אליו כל בני לוי, לכך אין עונין אחריו.

שמעתם? צועקים על הכהן, בגלל שאהרון עשה את העגל. הרי אהרון, חטא בכך. כמה שהוא התנצל, שפחד פן יהרגוהו, אבל כתוב, וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנַּף יְיָ מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ וּגְו' וּדְבָרִים ט', כ"ו, ותפילתו של משה רבינו עשתה מחצה, ומתו לאהרון רק שני בניו, אבל הדבר היה חמור מאד. לכן צועקים על הכהן, כדי שיתביישו ויתכפר להם.

אם כן יוצא, כי הם בעצמם אומרים את הטעם הזה, בכדי לבייש אותם. ממילא, הדברים סותרים האחד את השני. זהו הנימוק הרביעי, מדוע אבותינו לא רצו לקבל זאת.

הנימוק החמישי, זהו טעם מעניין מאד. בעל תיקון יששכר, רומז זאת בדבריו.

הוא כותב, כי בפרט לפי הנוהגים שהלוי בעצמו קורא זאת, שלא יראה בכך הלוי הקורא, כמתפאר ומתענג בכך שלא עשה, על ישראלים השומעים שעשו. כלומר, כאשר עושים את הקריאה ארוכה, הדבר מורגש שעושים זאת בכוונה. והטעם הוא, בכדי שהלוי יעלה לקרוא זאת. אבל ישנו כאן חשש, שהלוי יתפאר ויתגאה בכך. כך כותב בעל תיקון יששכר. לכן הוא אומר, לקרוא זאת בקול נמוך, בכדי שלא יראו שהוא מתפאר בכך.

חושבני, כי לגבי העניין הזה, לקרוא זאת בקול נמוך ובחלישות הטעמים, חכמי תימן נע"ג לא רצו לקבל זאת, משתי סיבות. ראשית, הדבר אינו מתאים, מפני כבוד השבת, וכבוד התורה, לקרוא כך בקול נמוך, כביכול הם עצובים ביום שבת. לכן, צריך לקרוא זאת בקול רגיל. דבר שני, אם יקראו זאת בקול נמוך, עלול להיות שהציבור לא ישמעו את הקריאה, ובפרט בבתי הכנסת הגדולים. לכן, אבותינו לא רצו לקבל את העניין הזה, של הנמכת הקול.

דרך אגב, יכול להיות שזאת היא הסיבה, של אלו אשר לא רצו לקבל את עניין הנמכת הקול בפסוקי זיסקע וגו', ויבא וגו', ויט וגו' ועיין בהרחבה בעניין זה, בשיעור מוצש"ק חוה"מ פסח, ומוצש"ק שמיני, שנת ה'תש"ע, כיון שפחדו שחלק מן הציבור לא ישמע את הפסוקים הללו. בפרט, בבתי הכנסת הגדולים, שיש קהל רב, יוסף י"י עליהם אלף פעמים. זאת יכולה להיות סיבה טובה, מדוע לא לקבל זאת.

בכל אופן, ראיתי כי גם הגר"ש קלוגר, חושש לעניין הזה. הוא כותב בספר החיים [סימן תכ"ח] כך, המגן אברהם לא כתב זה בשם עצמו, רק בשם קדמון. ולא ממש קדמון. ונראה דבימיו היה המנהג, שהעולה היו קוראו בעצמו. ואז כיון דקורין אותו ללוי, והוא לא היה בכלל מעשה העגל, כידוע, וא"כ היו נראה, אם היה מגביה קולו, כמקנטר את ישראל וכגבהות. כאילו כוונתו, ששבטו לא עשו כן, רק שאר ישראל. לכן, יש לקרוא בקול נמוך. דהיינו, הם לא רצו לקבל את העניין הזה, לקרוא בקול נמוך, אבל לדבריו יש בכך חשש קנטור.

בזה הרווחתי, דבר נפלא ומעניין. שמעתי פעם, מדוע לא התקבל אצלנו המנהג, שהלוויים נוטלים את ידי הכהנים, לפני עלייתם לברך ברכת כהנים, כפי שעושים בעדות האחרות. את השאלה הזאת, השארתי בצריך עיון, אבל ברוך ה' מעניין לעניין זכינו לתרץ גם את השאלה הזאת.

בשלחן ערוך המקוצר [הלכות נשיאת כפים סימן כ' סעיף ג'] כתבתי בס"ד כך, מנהגינו כדעת רבינו הרמב"ם, שכיון שנטלו ידיהם בבוקר, ואינם יודעים להם שום טומאה, אינם צריכים לחזור וליטול. לדעת הרמב"ם, הכהנים לפני שעולים לדוכן אינם צריכים נטילת ידים. רק אם ישנו חשש, שהכהן לא שמר עלי ידיו, אזי הוא צריך אז שוב נטילת ידים. אבל אם הוא כבר נטל בשחרית, הרי שידיו כבר נקיות. אחרת, איך הוא מתפלל שחרית? ולא רק בתפילת שחרית, אלא גם במוסף, אינם נוטלים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בכל אופן, בגלל שע"י כך עלולים ח"ו לבוא לידי קנטור ומחלוקת ופגיעות, לכן החליטו כי החומרא הזאת איננה רצויה.

בספר ואד יעלה [חלק חמישי דף שצ"א] הביא, כי הזוה"ק סובר, שבכל נטילת ידים ישנה תוספת קדושה. הרי בעצם, הטעם שהבאנו לעיל, כתוב כבר. דהיינו, אכן צד הדין, כיון שידי הכהן נקיות, אין חיוב שיטול את ידיו. אבל הזוה"ק אומר, שהכהן צריך נטילה, בכדי להוסיף קדושה על קדושתו, והלוי יצוק מים על ידיו. והבית יוסף הביא זאת, בסימן קכ"ח.

מסביר בספר ואד יעלה כך, יש לעשות פעולה זו על ידי אדם שבגדר קדוש, וכמו שנאמר וְהָיָה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא [במדבר י"ט, י"ט]. אבל הוא מבאר, ואף ששם הוא טהור לטמא, והכא הוא קדוש לקדוש. יש לומר, שמאחר דבעי להוסיף קדושה על קדושתו, הוא כביכול נחשב לטמא. ומאחר שמצינו שהלויים נחשבים לקדושים, יש לבחור בהם.

הדבר שהיה אצלנו בתורת דחיה, אצלו הוא בתורת הסבר.

ובדף שצ"ב הוא דן, לגבי הלוי. מי יטול את ידי הלוי? הרי הלוי בעצמו, צריך ליטול ידים קודם לעצמו, ואח"כ ליטול לכהן. והוא אומר, כי לוי יטול ללוי. וז"ל, יש לומר, בשלמא הכהן דהויא נטילתו נטילה משום תוספת קדושה הוא דבעי להיות על ידי לוי, דהוי שכך הוא דרך תוספת קדושה כאמור וְהוּזָה הטהור'. מה שאין כן הלוי, שאין נטילתו משום תוספת קדושה, ורק שבעי להיות קדוש, הא יכול לעשות על ידי עצמו, ולא בעי על ידי הדרגא הנמוכה ממנו וכו', הוא מאריך שם בשקלא וטריא בכל הנושא הזה.

בכל אופן חושבני, כי זאת סיבה לכך שאבותינו לא קיבלו זאת. ובפרט אצלנו, שהעולה לתורה קורא בעצמו, א"כ הלוי עולה, זה לא שהחזן קורא לו, ממילא הדבר מביא ח"ו לידי התפארות וקנטור. זהו הטעם החמישי.

ובעיני יצחק הארכתני על כך, ובסוף ההערה וזו, נשארתי בקושיא לגבי העניין הזה. כי נכון שעפ"י דעת הרמב"ם, אין חובה ליטול ידים, אבל עפ"י הזוה"ק ישנו עניין, שהלוי יטול את ידי הכהן, בכדי להוסיף לו קדושה. א"כ, מהיות טוב אל תיקרא רע, מדוע לא לעשות זאת?

כתבתי שם כך, קשיא לי, מדוע קיים מהרי"ץ את המנהג בשתיקה? דמאי שנא מ'כתר' דמוסף, דאמרין ליה על פי הזוהר, נגד הרמב"ם? הרי את הנוסח 'כתר יתנו לך', אנחנו אומרים במוסף של שבת, נגד דברי הרמב"ם. כלומר, אפילו שהרמב"ם לא כתב את הנוסח הזה, וקדמונינו נע"ג לא אמרו זאת, אבל כיון שהדבר כתוב בספר הזוה"ק, שישנו כאן במוסף עניין וחיודוש מיוחד, מאשר בשאר התפילות, והדבר התקבל בתורת הנהגה טובה. ומטעם שכתב הוא עצמו בעץ חיים דף קמ"א ע"א שמוסכם בישראל שמקבלים אותו. וצ"ע. מה היה איכפת לאבותינו להנהיג, שהלוי יטול את ידי הכהן?

אבל נזכרתי במעשה שהיה, כנראה היתה תקופה שהתחילו קצת להנהיג זאת, וכאשר הלוי בא ליטול את ידי הכהן, אמר לו הלוי בעקיצה, וְהָיָה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא... [במדבר י"ט, י"ט].

אותו הדבר בנ"ד, אם ניתן ללוי לקרוא את הפרשה הזאת, הלוויים ירגישו שהם מעל לכולם, והם יתפארו ויתגאו בכך. זהו כפי שכאשר הלוי בא ליטול את ידי הכהן, הוא מרגיש כי כביכול אתה הכהן טמא, ואני הלוי צריך לטהר אותך. ומובן שהפסוק וְהוּזָה הטהור על הטמא לא נאמר לגבי נ"ד, רק לעניין פרה אדומה.

להפתעתי, מצאתי בספר שנתחבר בזמנינו, בשם ואד יעלה, להר"ר אהרון דוד, שהוא כתב זאת, אבל ההיפך, דהיינו בתורת חיזוק. תכף נראה את דבריו בפנים.

הטעם הששי, כי בעצם, הדבר הזה אינו עוזר הרבה. כיון שעכ"פ, אהרון הכהן עשה את העגל. וכי הלוי קורא, את הגנאי שלכהן? אני אומר זאת בקצרה.

כעת הטעם השביעי. לכאורה, מה הפירוש שאבותיהם של הלויים לא עשו את העגל? וכי כל לוי הוא בן לוי? וכי אין מאבותיו, שהם ישראלים? הרי אבי אמו, מסתמא הוא ג"כ מישראל. אז ג"כ יהיה קשה, הרי אבותיו חטאו? אמנם מצד האבות, הוא לוי. לוי בן לוי בן לוי. אבל מצד האמהות, ישנם אלפים מאבותיו, שהם בעצם ישראלים, ושהם כן חטאו בעגל.

הטעם השמיני, זהו דבר אשר חשוב לדעת אותו. חטא העגל, כבר נמחל. נמצא שכבר אין לנו בושה מ'מעשה העגל', כיון שהחטא הזה כבר נמחל לעם ישראל. כך אומר רבינו בחיי. דנים בכך המפרשים, כגון המבי"ט והאברבנאל.

ראיתי בספר בקדושתו של אהרון וחלק א' דף תרי"ג בשם ספר בצילא דמהמנותא ויקרא תשס"ז עמ' ד"ז, להאדמו"ר ממאקוה, שכתב כך, שתי הקליפות בעולם הם. מלפני השבת, ולאחריה. שלפני השבת, ביום ששי, ישנה הקליפה שלמוסלמים. ולאחר השבת, ביום ראשון, הוא שלנצרים. והתוספת שבשבת, הוא כדי לבטל אותם. הרי אצל אומות העולם, המוסלמים עושים שבת, ביום ששי. והנצרים עושים שבת, ביום ראשון. אלו שתי קליפות.

שמעתי, שפעם היה כ"ק האדמו"ר הבית ישראל זצ"ל בכותל המערבי, ופגש שם את הרה"ח ר' יוסף שיינברגר ז"ל, ואז קרא המואזין המוסלמי שעל גבי הר הבית. ושאל הבית ישראל אותו, מה הוא נובח? ענה לו ר' יוסף, שמזכיר ההוא את חטא העגל, שגם בספר הטמא שלהם קוראן זה כתוב. דהיינו, הם תמיד מעוררים את חטא העגל, על עם ישראל. נענה

הבית ישראל זצ"ל בשם הרה"ק מקאצק זי"ע, אין זה כבר קטרוג, משום שכבר נמחל העון לגמרי. לא נאריך כעת בכך.

כמדומני, כבר הזכרתי את הסיפור הזה בעבר [שיעור מוצש"ק נשא ה'תשע"ה], ואמרנו כי הדבר רמוז בפסוק, לְשִׁמְצָה פְּקִמְיָהם [שמות ל"ב, כ"ה], כי האות קו"ף דבוקה, או שיש בה איזה שינוי אחר, לפי ספרים מסויימים. הדבר בא לרמז, כי בקורען [קוראן], יהיה כתוב את החטא הזה של עם ישראל, ושתמיד הם יבזו את עם ישראל בכך, ויעוררו קטרוג עליהם. ולגבי הפסוק, הם העמדים על הפקדים [במדבר ז', ב'], גם שם ישנו שינוי באות קו"ף, הדבר בא לומר, כי הקרבנות של שנים עשר נשיאי ישראל, באים לבטל את הקרבנות של שנים עשר נשיאי ישמעאל. אלמלאי הקרבנות הללו, ח"ו מי יודע מה היה קורה. אבל ברוך ה', הדבר כבר נעשה.

בכל אופן, כיון שהעון הזה נמחל לגמרי, ממילא אין כל כך מה להתבייש, בקריאת מעשה העגל.

הטעם התשיעי והאחרון, מצאתי כתוב בספר שעודנו בכת"י, צריך לחפש את המקור לדבריו, אבל הדבר חשוב ביותר. הוא אומר, כי עניין פרשת 'מעשה העגל', לא בא לבזות את עם ישראל, אלא זהו שבח של עם ישראל. שהרי משה רבינו ע"ה שבר את הלוחות, ונהרגו מן העם ביום ההוא בשלושת אלפי איש, נהרגו קרובי משפחה שלהם, ואף אחד לא התמרד, כולם שתקו. כיצד יתכן, שאף אחד לא קם, כנגד משה רבינו? הדבר מראה, שעם ישראל חזר בתשובה. כפי שנאמר, וַיִּנָּחֵם יְיָ עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ [שמות ל"ב, י"ד]. הקב"ה התחרט, למרות שאמר, הֲרַף מִמְּנִי וְאֲשַׁמְדֵם וְאֶמְחָה אֶת שְׁמֵם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְגו' [דברים ט', י"ד], רחמנא ליצלן, כמעט הדבר היה כמו שנאמר בדור המבול, וַיִּמַח אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר

שערי יצחק – השיעור השבועי

האם מותר ללוש את הבצק למצות עבודת יד, ע"י צירוף כוח חשמלי.

בשיעור הקודם, רציתי לדבר בעניין המצות [שהזכרתי כבר בתחילת שיעור פ' תרומה], אולם לא הספקתי. לכן, ברצוני לעמוד כעת, על הנושא הזה.

ברוך ה', זכינו שנעשות כיום מצות רכות כמנהג אבותינו, לפי מצב דורנו, אשר אפשר לשווקם לציבור. הדבר לא נעשה באופן משפחתי, באופן ביתי, כפי שהיה בעבר, אלא באפייה של כמויות גדולות, ע"י מכונות וכו'. דהיינו, שיטת הפעולה השתנתה, אבל התוצאה היא אותה התוצאה. ברם, פה ושם מתעוררות כל מיני שאלות, כיון שהמצות אינן נעשות בטבון ממש, אלא בצורה משוכללת, שיהיה אפשר לייצר כמויות, בכדי שיהיה ניתן לעמוד בדרישות הציבור, ושיוכלו לקנות אותן. ב"ה יש לנו את "מצות מסורת", של ידידנו הרב אריה חלא יצ"ו, בעיר ראש העין. ויש לנו גם את מצות "טעמו וראו", של ידידנו הרב דוד עצאר יצ"ו, בעיר אשקלון. כל אחד עושה, לפי הדרכים והשיטות שלו. המצות טעמו וראו, הן דקות, כ-2 מ"מ בערך. ומצות מסורת, הן כ-4 מ"מ. לעניינינו זה לא משנה.

נתעוררה השאלה, במצות הנעשות בראש העין, האם אפשר להקל בעניין הלישה ע"י צירוף כוח חשמלי. הרי אצלם, הלישה נעשית בכמה קערות בבת אחת [עיינין שיעור מוצש"ק ויקרא ה'שע"א]. דהיינו, כיון שאי אפשר להשתמש בחשמל, בכדי שיהיה ילשמה, לפי כל הדעות, לכן ב"ה עלה הרעיון, לעשות מכונה שיש בה כמה קערות, וכאשר מסובבים את המוט, הקערות נילושות ע"י כוח אחד. כך עשו עד היום. אבל, בשביל כך צריך הרבה כוח. לא פשוט, לסובב את המוט הזה.

ובפרט, כי לצורך כך צריך בעלי זרוע. זאת שאלה, שהתעוררה בכמה מקומות, לא רק אצלנו. כידוע, מאן מריעי, רבנן [נדרים דף מ"ט ע"ב]. קשה למצוא בני תורה, שהם חזקים ובעלי זרוע. א"כ השאלה, מה עדיף?

על פני האדמה וגו' [בראשית ז', כ"ג]. אבל משה רבינו ע"ה, הזכיר זכות אבות וכו', עד שהקב"ה ניחם על הרעה אשר דיבר לעשות "לעמו". זה אינו כפי שנאמר בהתחלה, לָךְ יָד פִּי שָׁחַת "עמך" [שמות ל"ב, ז'], אלא כאן נאמר, אֲשֶׁר דָּבַר לַעֲשׂוֹת "לְעַמּוֹ" [שמות ל"ב, י"ד]. הקב"ה החשיב אותנו, לעמו ונחלתו.

אם כן, הפרשה הזאת היא שבח לעם ישראל, כי הדבר מראה שהם חזרו בתשובה. ממילא, אין כל גנאי, בקריאת הפרשה הזאת.

הבאתי זאת בנפלאות מתורתך [פ' כי תשא] בזה"ל, מצאתי בספר ליקוטי תורה כת"י, שהקב"ה הקרה לפני, בקובץ ליקוטים, מה שהזכירה התורה עשיית העגל, לא להוציא דיבה ח"ו על ישראל, אלא להורות התשובה הגדולה שעשו ישראל. שהרי משה ושבט לוי, לבד היו. רק משה רבינו ושבט לוי, עמדו כנגדם. כל עם ישראל, היה יכול להתקומם. והרגו למי שרצו. אף אחד לא פצה את פיו. וישראל כשש מאות אלף רגלי לא הרימו יד במשה ושבטו, אלא היו כרחל לפי גוזייה נאלמה. עד כאן מה שמצאתי.

לפי זה, ישנו שבח גדול לעם ישראל, בפרשה הזאת, וממילא אין כל חשש כאשר קורא זאת הישראל.

לכל זה היגענו בזכותך, הרב אוהד נהרי, אשריך.

שאלה מהקהל: גם בקריאת התוכחה, מנמיכים את הקול. מדוע לא חששו למיעוט?

תשובת מרן שליט"א: נכון. אבל מה שמוכרח, מוכרח. זאת תוכחה לעם ישראל. הדברים כתובים בלשון נוכח. ואפילו זה יש מקומות שלא נהגו, אלא קוראים רגיל. כמובן, הדבר ברור, שאפילו במקומות שמנמיכים את הקול בתוכחה, שאם ישנם אנשים היושבים מרחוק, ואינם שומעים את קריאת התוכחה, עדיף להגביה את הקול. נ"ד הוא, כאשר אין הכרח, כמו בנ"ד, שזהו סיפור על מה שהיה.

לכן, חיפשו איזה רעיון, בכדי להקל על הלישה. דהיינו, שפעולת הלישה לא תהיה לגמרי רק בכוח פעולת היד, אלא לצרף את כוח החשמל, באופן שהחשמל לבדו אינו יכול לעשות זאת, אלא רק ביחד עם כוח האדם. זהו כפי מה שיש כיום, 'אופניים חשמליות'. זה עובד, גם ע"י האדם, וגם ע"י החשמל. האדם לבדו, אינו יכול. וגם החשמל לבדו, אינו יכול. רק ביחד, זה יעבוד.

השאלה נתעוררה, בעיקבות המובא בפסקי תשובות [סימן ת"ס אות ו'], בעניין ריחיים של מכונה בזמנינו, הרי לפי הדעות הסוברים במצות מכונה, שפעולת המכונה אינה נקראת כוחו דאדם, אע"פ שהוא לחץ על הכפתור והפעיל את המכונה. זה לא נקרא 'לשמה', כיון שהמכונה, היא זאת שעובדת. זה אינו, כוח האדם. הוא רק לחץ על הכפתור, והמכונה עובדת לבדה. כמו"כ בריחיים של מכונה, יחמירו. ישנם שהחמירו, לעשות גם ריחיים של יד. לכן, יש מקום להידור לאכול מצות מריחיים של יד, ובפרט במצות שיוצאים בהם ידי חובה בלילה ראשונה.

אנחנו איננו מחמירים, בעניין ריחיים של יד. ראשית, כיון שאנחנו סוברים, כי בכלל לא צריך את העניין של 'לשמה', כבר מן הטחינה. והאמת היא, כי בדרך כלל, אצל אבותינו ואמותינו, אפילו בעת הלישה, הם לא סברו שצריך 'לשמה'. הם סוברים, כי אין כאן דין 'לשמה', כפי שיש בכתובת תפילין ועשיית ציצית. ישנו רק עניין, של שימור מן החימוץ, אבל לא מדין 'לשמה'. אמנם כיום, אנחנו כבר מחמירים בכך, אבל לא לגבי הקצירה, או הטחינה. לא בשלבים הללו. אבל ישנן דעות, שאכן צריך להחמיר, ושיהיה 'לשמה' גם אז. ברם, לא זאת היא הסיבה. אלא הסיבה, מפני שע"י מהירות המכונות, לפעמים הקמח מתחמם, ונהיה גושים. לכן, מן הבחינה הזאת, פתרנו את הבעיות ההלכתיות הללו, והקמח אינו מתחמם. כי כאשר טוחנים את הקמח

במכונה, בטחינה שאנחנו עושים, הכמות היא רבע מן הכמות אשר היה אפשר לטחון. דהיינו, במקום לטחון מאתיים, טוחנים רק חמשים. ממילא, בודאי שאין בכך כל חשש הלכתי, שהקמח יתחמם וכדומה.

שאלה מהקהל: למה שהקמח יתחמם? הרי אפשר להמתין לאחר הטחינה? תשובת מרן שליט"א: נכון, אבל זה ג"כ לא פשוט, לצנן את הקמח לאחר מכן, כי יכול להיות שהקמח כבר נתחמץ.

ממשיך הפסק"ת וכותב, ובריחיים כאלו, שאדם מסובב את הגלגל ונעזר מכח החשמל, כך שהחשמל עושה עיקר הפעולה, אבל האדם צריך לסובב את הגלגל כל הזמן, ואם האדם מפסיק לסובב, מיד מפסיקה המכונה את פעולתה, בזה שפיר יוצא י"ח לכו"ע, והרי הוא כריחיים של יד. ויש לפרסם זאת, שיעשו הטחינה ע"י מכונה כזו. המדובר לגבי מכונה כזאת, שהחשמל עושה את הפעולה, והאדם רק עוזר למכונה. הוא רק מסובב, אבל החשמל הוא העיקר. משום שבזה אין צריכים אנשי זרוע ובעלי כח, שפעמים אינם יראי ה' ובני תורה, ועוד דורשים שכר גבוה ומפקיעים המחיר. משא"כ בריחיים אלו, ששוא לכל נפש הוא, גם לחלושים, וימצאו פועלים ת"ח ויראי ה'. לא צריך הרבה כוח, ולא ייקרו את המחירים. הדבר חלק לכתחילה. המקור שלו, הוא בספר ישועת משה.

לפי זה אמרו, כי אולי אפשר יהיה לעשות אצלינו אותו הדבר, גם לגבי הלישה. דהיינו, כפי שאת הטחינה, אפשר לעשות ע"י מכונה כזאת, שהאדם רק עוזר למכונה, והדבר נחשב כאילו האדם בעצמו עשה זאת, א"כ ה"ה לגבי הלישה, שהאדם יסובב את מוט המכונה, והחשמל ג"כ יעבוד. וכמובן, הם ימצאו מנוע, שלא יהיה חס. יצטרכו לפתור את הבעיות, באופן הטכנולוגי. בכל אופן, אם הדבר יהיה כך, האם אפשר להקל בעניין?

השמירה. כי אין אדם משמר, מה שביד חבירו. וממילא צריך הלש לכוון, ששמירה זו היא לשם מצת מצוה.

לאחר מכן [בדף ק"ג], הוא ממשיך לדון בעניין, והוא כותב שוב במפורש, מלישה והלאה, שאז יש חשש חימוץ, בגלל תערובת המים והקמח, לא מהני גם כן מה שהוא מסייע, ובלעדו תפסיק המכונה פעולתה, כבש"ע הרב סי' תנ"ג סעיף ט"ו, ומהו שימור זה האמור בתורה, הוא כשרואה אותה קרובה לבא לידי חימוץ, ישמרנה וישתדל בה שלא תחמיץ, כגון מתחילת לישתה ואילך, שכבר באו עליה מים והיא קרובה להחמיץ, אם לא ימהר להתעסק בה בידיו בלישתה ועריכתה ואפייתה, צריך ישראל בן דעת להתעסק בעסקים הללו לשם מצה וכו' יעו"ש. הדגש, "בידיו". דאין אדם משמר, מה שאין כל כולו בידו ממש, בשעת לישה ועריכה. וכאן, רק המכונה בידו, ולא הבצק. ובכן, לא שאלת לשמה גרידא, ישנה מלישה והלאה וכו'. דהיינו, כיון שהאדם נמצא בצד אחד, והמכונה לשה בצד השני, הדבר אינו נקרא שימור, וכעת בזמן הלישה כבר ישנו חשש חימוץ, לכן הדבר לא יעזור. כך לפי דבריו.

אולם יכול להיות, כי גם הבעיא הזאת נפתרה, כיון שלפי המציאות במאפייה שם, זה לא שהמכונה לשה לבדה, אלא ישנו אדם המסייע גם בלישה. הדבר נעשה, ללא קשר לבעיא דלעיל. אלא כיון שלפעמים בעת הלישה, ישנם גושים בקערה, לכן צריך שתמיד יהיה מישהו אשר ישגיח על כך. ישנם שני אנשים, אשר עומדים שם. האחד, מסובב את המוט. והשני, נמצא ליד הקערות, ומשגיח על הלישה. גם הוא נחשב, כמי שמשמר על הלישה. הדבר אינו נקרא, שהוא משמר את מה שיש ביד חבירו ועי' חגיגה דף כ' ע"א. דהיינו המכונה, אלא שהוא עושה זאת בעצמו.

לכן, מן הבחינה הזאת, אפשר לעשות את העצה הזאת, והדבר כשר למהדרין.

הסתכלתי בספר ישועת משה, שהוא המקור לדברים, וראיתי שהדבר לגמרי איננו פשוט. כי אדרבה, הוא אומר במפורש, כי הכל מדובר רק לגבי הטחינה, אבל לא לגבי הלישה.

כותב בעל ישועת משה [חלק ג' סימן ט"ל] כך, בדבר ריחיים של יד המופעלים מהצטרפות שני כוחות, של אדם ושל משאבה הידרואלית המונעת ע"י כח חשמלי, ומסודר באופן כזה שמיד עם הפסקת האדם לסובב את הגלגל, נפסק סיבוב אבני הריחיים לחלוטין. דנו בכך תלמידי חכמים, והם התירו זאת. והסיבה היא, בגלל הכלל בהלכות שבת, 'זה אינו יכול וזה אינו יכול'. דהיינו אם שני אנשים עושים פעולה בבת אחת, אבל כל אחד בעצמו אינו יכול לעשות את המלאכה, אלא רק ביחד, זה נקרא שאדם אחד עשה זאת. ה"ה בנ"ד, האדם לבדו אינו יכול לטחון, והמכונה לבדה אינה יכולה לטחון, א"כ זה נקרא שהאדם עשה זאת. הוא דן בעניין הזה, ובסוגיות הנוגעות לעניין, כגון 'זה וזה גורם וכו', והאם הדבר שייך גם לגבי אדם ומכונה, ולא רק לגבי אדם ואדם. אם המדובר לגבי אדם ובעל חי, אפשר לומר שזהו בגדר 'זה אינו יכול וזה אינו יכול'. אבל אולי לגבי אדם ומכונה, זה נחשב שהאדם עשה זאת, כיון שהאדם שולט על המכונה וכו'. ישנה כאן אריכות רבה, בכל הנושא הזה.

אבל לגבי הנוגע לעניינינו לדינא, הוא כותב ובדף צ"ז, כי לגבי הלישה, מעת הלישה, כבר מתחילה בעיא של חימוץ, כיון שהקמח כבר מעורב עם המים. וז"ל, עיקר חובת השמירה ולשמה, מתחילה רק מזמן שיש חשש חימוץ מסיבה כלשהיא. ואין מעשה קצירה והטחינה בעצמן, גורם חיוב שמירה לשמה, אלא בזמן שעל ידיהן יש חשש יתר לחימוץ. כגון קצירה, בזמן והמקום שהשמים מכוסים בעבים, או טחינה בריחיים של מים וכדומה. משא"כ בלישה, שבמהותה של גורמת לחימוץ, משנתנו מים לקמח, אם לא יתעסקו בזריזות בידים כדין. ולכן, על הלש בעצמו, חלה חובת

מדוע אומרים בתפילת שמונה עשרה "אתה גבור" בדגש באות גימ"ל, היפך כללי הדקדוק.

כתוב בפסוק, הוא הִיָּה גִבּוֹר צִיד לְפָנָי יְיָ. על פֶּן יֵאָמֵר, פְּנִמְרָד, גִּבּוֹר צִיד לְפָנָי יְיָ [בראשית י', ט"ז]. מדוע במלה 'גבור' הראשונה, האות גימ"ל אינה בדגש, ואילו במלה 'גבור' השנייה, האות גימ"ל בדגש? מה ההבדל ביניהם? התשובה היא כידוע, כי המלה 'גבור' הראשונה, באה אחרי אות ה"א, לכן זה ברפה. ובמלה 'גבור' השנייה, האות גימ"ל לא באה אחרי אחת מאותיות אהו"י.

כיצד אתם אומרים בתפילת שמונה עשרה? אתה גבור, בדגש, או אתה גבור, ברפה?

תשובה מהקהל: אתה גבור.

תגובת מרן שליט"א: למה? מדוע אומרים אתה גבור? הרי האות גימ"ל באה אחרי האות ה"א?

תשובה מהקהל: כי בתפילה, לא מקפידים על רפיות אותיות בג"ד כפ"ת, הבאות אחרי אהו"י.

תגובת מרן שליט"א: אתה צודק. נכון. אבל א"כ, מדוע אנחנו אומרים בתפילה, 'שיבחו גאולים', בגימ"ל רפה?

תשובה מהקהל: יש יוצאים מן הכלל. פעם כך, ופעם כך. כי בתפילה, לא מקפידים על הכללים.

תגובת מרן שליט"א: אם כן, אם מישהו יאמר 'אתה גבור', תעביר על כך. אין להעיר לו. זה נכון?

הערה מהקהל: אולי לגבי 'שבחו גאולים', זהו לשון הפסוק?

תשובת מרן שליט"א: זה אינו פסוק.

בתפילה אנחנו אומרים, זמחר לְגֵאלָנוּ, הגימ"ל רפויה, זה בסדר. אבל מדוע אנו אומרים, זבכורך גאלת, הרי היה צ"ל 'גאלת',

כי האות כא"ף פשוטה, שבסוף המלה זבכורך, מושכת אחריה אות ה"א. כמו כן, אנו אומרים בפסח במזמור החג, יֵאָמְרוּ גֵאֻלֵי יְיָ וגו' ותהלים ק"ז, ב"ן. מדוע לא אומרים 'גאולי', באות גימ"ל רפויה? שם התשובה היא, בגלל שישנו טעם דחי, במלה 'יאמרו', שהוא טעם מפריד. אמנם, בתפילה אנחנו אומרים זאת בלי להפריד, אבל כיון שבפסוק ישנו טעם מפריד במלה 'יאמרו', אי אפשר לשנות את הניקוד בתפילה, מאשר בפסוק שהוא המקור.

דרך אגב, ישנם בזמנינו כאלה הטוענים, כי מלים שבתפילה אומרים אותן ביחד, צריך להיות רפה. ולכן הם מסבירים בזה מה שאומרים, 'לעיני כל הקהל', האות כא"ף ברפה, כיון שאומרים זאת ביחד. אולם, הדבר אינו נכון. כי מה נפשך, מדוע הם אומרים 'יאמרו גאולי', בדגש? על כרחך, שחובה ללכת לפי הכתוב בפסוק, אפילו שבתפילה אומרים זאת בבת אחת. זאת שגיאה. צריך לומר, כלשון הפסוק. אעפ"י שכך המנהג, כבר כתב מהרי"ץ בכל כגון דא "העולם טועים", ואכמ"ל. כמרכיב צ"ל דגש בפסוק יבושו כל עובדי פסל. וכן כי כל העמים ילכו. אפילו שהציבור אומר יבושו כל, כי כל, הם מתרצים שכאשר אומרים זאת ביחד, זה צ"ל ברפה, ואני אומר שהציבור חושב בטעות שגם בפסוק זה ביחד, ואינו כן. בפסוק כתוב 'כל' דגש. לכן, חייבים ללכת לפי הפסוקים, למרות שבתפילה אומרים זאת ביחד. ובמקום אחר כבר הארכתי ע"ז בס"ד.

נחזור לשאלתנו, מדוע אנו אומרים 'אתה גבור'? מישהו אמר לי לפני שבועיים, שאדם אחד בא אליו ואמר לו, מדוע אתה אומר 'אתה גבור' בבת אחת? עליך להפריד, בין המלה 'אתה', למלה 'גבור'... שהרי יש דגש. אמרתי לו, שהדבר אינו נכון. לא מקובל להפריד, ולא מתאים להפריד, ובכל זאת הגימ"ל צ"ל דגושה. הא כיצד?

שערי יצחק – השיעור השבועי

י"א. הכ"ף השנייה דגושה. דהיינו, ישנם יוצאי דופן, הנקראים אוגירה. וכן לגבי הפסוק, עם זו גְּאֵלָתָּ [שמות ט"ו, י"ג]. למרות שהיה צ"ל 'גאלת' רפי, ישנו איזה עניין, שבגללו הוא יוצא מן הכלל.

אותו הדבר בעניינינו, הדבר יוצא מן הכלל, כיון שהמלים 'אתה גבור לעולם י"י', זהו ראשי תיבות 'אגל"א', שזהו שם קדוש. אם תאמר 'אתה גבור', בגימ"ל רפויה, אתה מקלקל את השם הקדוש, הרמוז במלים הללו. כך הוא כותב.

דרך אגב, בעל מטה משה, היה אשכנזי. והוא אומר, שצריך לומר גימ"ל דגושה. לכאורה תמוה, וכי אצל האשכנזים, ישנו הבדל בין גימ"ל דגושה לבין גימ"ל רפויה? אלא מאי, אכן, בזמנם ידעו להבדיל ביניהם. אבל היום, הם כבר שכחו מכך. והראיה, כי בספר נוהג כצאן יוסף כתוב, שהחזנים המדקדקים, עושים את הגימ"ל הרפויה, כמו כא"ף רפויה. הוא רוצה בכך להסביר, איך ההבדל ביניהם. לדבריו, 'מגן אברהם', נשמע כמו 'מכן אברהם'. א"כ רואים, שבזמנו הם ידעו מכך, אבל במשך הזמן הם שכחו. הם לא אמרו, את הגימ"ל הדגושה, כפי שאנחנו התימנים אומרים. אבל הם ידעו עכ"פ להבדיל, בין גימ"ל דגושה, לגימ"ל רפויה. היום בזמנינו, הם כבר לא יודעים מכך בכלל.

בעל נוהג כצאן יוסף גם כותב, לגבי הפסוק שְׁלָמִים הֵם אֲתָנוּ [בראשית ל"ד, כ"א], שהאות ש"ן נקראת כמו פתח. בזמנו, הם עוד ידעו מכך, שגעיא כזו הופכת את השוא לפתח.

בכל אופן, כותב המכתב בקובץ בית הלל שם טוען, כי ישנה כאן טעות. וז"ל, רצוני להעיר, שבסידור הר' שבתי סופר, בברכת אתה גבור, כתב וז"ל, הגימ"ל רפה, כדין בג"ד כפ"ת אחר יהו"א, כמבואר בהקדמה פרק ד'. לטענתו, הפוך. הגימ"ל צריכה להיות רפויה.

מהרי"ץ זיע"א כותב בעץ חיים [דף מ"ג ע"א] כך, אתה גבור, הגימ"ל דגושה. שכנה"ג סי' קי"ד, בשם מטה משה, בשם הציוני. אכן נודע הדבר. הדבר הוא עפ"י הסוד. לפי תורת הקבלה. הרי ספר הציוני על התורה, אלו סודות התורה. הוא היה מקובל. מובן שזה בתורת יוצא מן הכלל, וכדלקמן.

כיון שהזכרתי לפני כמה זמן את החוברת "בית הלל", יצא לי לראות, כי מדברים שם על הנושא הזה, אבל ישנה כאן טעות ושגיאה. כתוב שם דבר, אשר איננו נכון.

בקובץ בית הלל [קובץ י"ד דף ע"ד] כתוב כך, לכבוד המערכת של הקובץ החשוב התורני בית הלל שליט"א. הנה ראיתי בקובץ בית הלל טבת תשס"ג לפ"ק [שנה ד' גליון א' (י"ג) בדף ל"ז], דברי תורה וכו', בעניין נקודת הגימ"ל של תיבת 'אתה גבור', והביא שם מדברי המטה משה [חלק א' סי' קכ"ה], זהו מה שהביא כבר מהרי"ץ בע"ח, וז"ל, והברכה זו מתחלת 'אתה גבור לעולם י"י', וכתב הציוני בפ' ויחי בפסוק יהודה אתה יודוך אחיך וז"ל, בכאן סוד אגל"א. 'אתה יודוך', 'גור אריה', 'לא יסור', 'אסרי לגפן'. ר"ת הפסוקים, אגל"א וכו'. הוא כותב כאן שם קדוש, שאותיותיו אל"ף גימ"ל למ"ד אל"ף. אינני יודע, כיצד לקרוא אותו. אולי אַגְּלָא. השם הזה, יוצא מן הפסוק 'אתה יודוך', 'גור אריה יהודה', 'לא יסור', 'אסרי לגפן'. והשם הזה, הוא מבואר לבעלי הקבלה, כאשר נרמז בתורה. והקורא יזהר שיהא גימ"ל נדגשת, שלא יהא נשמע איל"א, כדרך הגויים והישמעאלים הקוראים לגימ"ל – יומ"ל ע"כ. ומסיים בעל מטה משה, ויצא לנו מזה, שיש לקרוא 'אתה גבור', בגימ"ל דגושה עכ"ל.

בקיצור, נכון שלפי כללי הדקדוק, צ"ל 'אתה גבור' ברפה. אבל, ישנו כאן עניין, יוצא דופן. הדבר הוא כגון מה שאמרנו בשיעור מוצש"ק בא ה'תשע"ז לגבי הפסוק בשירת הים, מִי כְּמִכָּה בְּאֵלִים יְיָ, מִי כְּמִכָּה נֶאֱדָר בְּקִדְשׁ וְגו' [שמות ט"ו,

תראו, כיצד האשכנזים מתווכחים, האם האות גימ"ל, היא דגושה או רפויה... הדבר פלא. וזה היה רק לפני 400-500 שנה.

והוא ממשיך וכותב, ובספר מטה משה כתוב בסי' קכ"ה, לקרות הגימ"ל דגושה, והביא ראיה מן הציוני. ואני דיברתי עם הרב המחבר מטה משה, והראיתי לו, שהציוני לא דיבר, רק בשם אגל"א, לקרוא הגימ"ל דגושה. אבל בכאן, היא רפי, מהטעם הנזכר. מה אתה מדבר? הרי הציוני, לא דיבר על 'אתה גבור', אלא על השם אגל"א, שהוא צ"ל דגוש. אבל לגבי 'אתה גבור', מאן דכר שמיה? והרב הודה לי, והגיה בספרו, ונצטער על שכבר נתפשט הדבר בדפוס, ואי אפשר לו להשיבו עכ"ל.

אם כן לכאורה, נפל פיתא בבירא. כי המקור לכך, הוא מבעל מטה משה. ובא הר"ר שבתאי סופר, בעל הסידור הידוע בשם סידור מהרש"ס מפרעמישלא, הוא היה מדקדק גדול, והוא כותב כי בעל מטה משה הודה לו שזאת טעות. אינני יודע, האם אבותינו אמרו 'אתה גבור', אך ורק בגלל בעל מטה משה. לא מסתבר, שהדבר התקבל זה מקרוב אצל כולם, עפ"י הספר הזה. אלא מסתבר, כי כך היה המנהג אצלנו מדורי דורות. ומהרי"ץ זיע"א הביא זאת, רק בתורת אסמכתא, שהדבר כתוב מפורש בספר מטה משה. אינני חושב, שהדבר השתנה בגלל דברי בעל מטה משה. ואם כן, איננו מחוייבים לו. ואכן יהיה אפשר לתרץ, שבתפילה איננו מקפידים על כך. אבל עכ"פ, כבר אין עניין לומר כך. מי שיאמר 'אתה גבור' ברפה, זה בסדר. כפי שישנם האומרים, 'וקרנו תרום בישועתך', האות תי"ו ברפה, וישנם האומרים בדגש. אם לא מדקדקים, אז לא מדקדקים.

האמת היא, כי הדבר נכון, שבתפילה לא מדקדקים בדגש ורפה כאלה. הדבר כתוב במפורש, בספר שערי תפילה, להר"ר זלמן

הנא, שהיה מדקדק גדול וחשוב, בעל הספרים בניין שלמה ויסוד הניקוד וכו'. [הוא מחדש מסברתו, שאם זה לא חייב להיות מחובר, אזי יש להדגיש]. וכן כתב מהר"י משרקי בשו"ת רביד הזהב, שבתפילה לא מדקדקים על הדברים הללו. כי אם תאמר, שבתפילה צריך לדקדק בכך, היו עושים לנו את הטעמים גם בתפילה. בכדי שנדע, היכן ישנה פשטא, מהטעמים המפרידים וכדומה. אחרת, כיצד נדע, היכן לקרוא דגוש, והיכן רפוי? מדוע אין טעמים? הרי במקרא, אנו יודעים זאת עפ"י הטעמים. ברם, כיון שאין טעמים בתפילה, הדבר סימן שאין קפידא. ואכן הדבר אמת. רואים במציאות, שלא כל כך מדקדקים בכך. כגון בנוסח 'על הנסים', אם תשימו לב, ישנם אנשים האומרים, 'ומסרת גבורים ביד חלשים', האות גימ"ל בדגש, וישנם האומרים 'גבורים' ברפה. לא מעירים על כך לאף אחד, כיון שיש מקום לכאן ולכאן. כיוצא בזה במלים, 'זעשית לך שם גדול וקדוש בעולמך', ישנם האומרים את האות למ"ד שבמלה 'לך' בדגש, וישנם האומרים למ"ד רפויה. וכן הרבה דברים. דהיינו, אין עניין לקרוא כפי כללי המקרא.

בעת תראו, כיצד הדבר מסתבך יותר. אבל אל תתייאשו, בע"ה אנחנו נתרץ זאת. רק ברצוני להראות לכם, כי יש כאן דבר מבהיל. דהיינו, לא רק שבעל מטה משה חזר בו, אלא יתירה מכך, בא כותב המאמר שם ואומר, שזאת בכלל טעות, כי לא היתה הכוונה אפי" מן ההתחלה לומר את האות גימ"ל בדגש ממש. א"כ, הבעיא נהיתה יותר חמורה.

כך הוא כותב, דבר ראשון, הרי שהדבר טעות מעיקרא, שהציוני דיבר על אגל"א, שלא ישמע כמו איל"א ביו"ד, ולא דיבר כלל על תיבת 'גבור', שידגש הגימ"ל.

והוא מוסיף, ובאמת לענ"ד, גם בשם אגל"א, לא כיוון הציוני לומר, שידגיש בדגש ממש, רק

שערי יצחק – השיעור השבועי

אבל במציאות תראו, כי בשפה הלועזית, במקום לומר 'יוסף', הם אומרים 'גוסף'. מה הקשר ביניהם? כמו כן, במקום לומר 'ירושלם', הם אומרים 'גרוזלם'. איך התחלפה להם האות יו"ד, באות גימ"ל דגושה? אלא שמע מינה, כי האותיות קרובות אחת לשניה, ולכן התחלף אצלם מוצאם. [ועיי' נפלאות מתורתך פ' שמות ע"פ כי כבד פה וכבד לשון אנכי].

לכן הוא מפרש, כי הכוונה היא, להדגיש את האות גימ"ל, שלא תישמע כמו האות יו"ד. בכדי שלא יהיה אג"ל"א, במקום אג"ל"א. אבל אין הכוונה, לדגוש או רפוי. כך הוא אומר.

ברם, מצאתי בס"ד, הוכחות שהדבר אינו נכון.

בספר מנחה חדשה [פרשת בראשית דף 81 ד"ה וכדין, להר"ר יעקב איפרגן, שהיה לפני כמה מאות שנים, הביא את הסוד הזה. הוא כותב, כי ישנו שם קדוש, אשר פעולותיו רבים, ובפרט להברית השידים, כי סודו ג"כ בגי' שלים, והוא שם קדוש נודע לבעלי שמות, והוא מברית השידים בהשבעה לסוד המלאך המקבל ממנו, והוא גבריאל, שסודו ג"כ בגי' היינו אג"ל"א גבו"ר. וגימ"ל של אג"ל"א, תהיה דגושה, לסוד פנימי נעלם, ועדיין תשמע בו סוד. הוא אומר, כי יש בשם הזה, גימטריא שד"י אג"ל"א, וזהו סוד ארבע ספירות וכו', הוא כותב שם דברים נסתרים.

גם לאחר מכן [בדף 85 ד"ה ודע] הוא כותב כך, זה השם, מועיל לכל מיני גבורה ונצחון. ועל זה, נפל ליהודה בחלקו, ויוצא מפסוק 'יהודה אתה יודוך אחיך', גור אריה יהודה', לא יסור, 'אסרי לגפן'. והוא מורה על הנצחון והגבורה. ועוד נרמז בדברי רבקה לאליעזר, באמרה 'ותאמר גם לגמליך אשאב'. והנה האל"ף של 'ותאמר', היא תחלתו, והגימ"ל דגושה, אם כן, 'דגושה' היינו, דגושה ממש, לסוד נכמס ונעלם. הנה לך סוד אג"ל"א.

שיוציא האות בחזק, שלא ישמע כיו"ד. אבל אה"נ, ישאר רפי או דגוש, לפי כללי הדקדוק. וכן מצינו בדברי הראשונים, שלשון 'דגש', פירוש לקרות כראוי ובחזק, עיי' בדברי הטור או"ח סי' י"א מדברי הראב"ד, שידגיש היו"ד מתיבת שמע ישראל ע"ש. והי' יאיר עיני בתורתו, לכוון אל האמת. כך כותב ת"ח אחד, מישיבת תורה ודעת שבברוקלין. אבל חושבני, כי הוא לא כיון את האמת.

לכאורה, הוא טוען טענה טובה. כי לפעמים כשאומרים 'להדגיש', אין הכוונה לדגוש ורפוי, אלא הכוונה לומר זאת בצורה ברורה. למשל, כאשר כתוב לגבי 'שמע ישראל', כי יש להדגיש את היו"ד. מה הפירוש? הרי אין דגש באות יו"ד? א"כ, כיצד תדגיש? אלא הכוונה, שתאמר זאת ברור. כי אחרת, זה יישמע כמו 'שמע אישראל'. לכן, צ"ל 'ישראל', בהדגשה. ישנם כמה מקומות כאלה. אפילו לגבי המלה 'אחד' שבק"ש, כתוב בשו"ע [סי' ס"א ס"ז] שצריך להדגיש את האות דל"ת. אבל, הרי האות דל"ת שלמלה 'אחד', אדרבה היא רפויה? אלא הכוונה, שתאמר זאת באופן ברור. [לשון הש"ע שם, ידגיש בדל"ת, שלא תהא כרי"ש]. הוא מדייק זאת, ממה שכתוב שם, שלא יישמע כמו האות יו"ד.

היום בזמנינו, אולי הדבר אינו כ"כ מובן, מה הקשר של האות גימ"ל לאות יו"ד. אבל הדבר נכון. אם תשימו לב, בשפות האחרות מחליפים בין האות יו"ד לאות גימ"ל.

הערה מהקהל: הם מאותו מוצא. תשובת מרן שליט"א: יפה, כיון שאלו אותיות גיכ"ק, שמוצאן מן החיך. אולי אנחנו התימנים, לא כ"כ מבינים זאת בקלות. כי אצלנו, האות גימ"ל והאות יו"ד, אלו נראים שני דברים רחוקים. בשלמא לגבי האות כא"ף והאות קו"ף, אנחנו מבינים, שהן קצת קרובות, משא"כ הכא.

ממילא, אם השם הזה יוצא אף מן הפסוק 'גם לגמליך אשאב', הדבר ברור כי הכוונה לגימ"ל דגושה ממש, ולא שישנו רק עניין של הבלטה.

רבינו בחיי, על הפסוק הזה ובראשית כ"ד, י"ט, שואל שאלה. לכאורה, כיצד רבקה, שהיתה בת שלוש שנים, הצליחה לשאוב מים לכל הגמלים? מהיכן היה לה כוח לכך? הרי נאמר, וַתִּשָּׂא בְּלָל גְּמָלָיו וְבָרְאשִׁית כ"ד, כ"ז. וכי זהו דרך הטבע?

אומר רבינו בחיי כך, הגבורה הזאת לרבקה, לשאוב לכל גמליו, לא היה בחוק האפשרות, כי אם בסיוע אלהי. היא לא יכלה לעשות זאת, בדרך הטבע. אלא, מן השמים היתה לה סייעתא דשמיא, שתוכל לעשות זאת. וכל שכן לפי דעת המדרש, שהיתה בת שלוש שנים. כלומר, אפילו אם רבקה היתה בת עשרים שנים, הרי הדבר היה לה קשה. כ"ש אם היתה בת שלוש שנים, בודאי שהדבר לא יכול להיות בדרך הטבע. אבל היה העניין, מכלל ההצלחה שהבטיחו אברהם, 'הוא ישלח מלאכו אתך והצליח דרכך'. תפילת אברהם אבינו הועילה, הקב"ה נענה לו, והמלאך הצליח את דרכו.

ממשיך רבינו בחיי וכותב כך, ועל כן תמצא, שנרמז בכתוב הזה, השם הגדול, הוא שם הגבורה. בפסוק הזה, רמוזה הגבורה המיוחדת, הכוח שניתן לרבקה. וביאר עוד, כי משפט הגימ"ל להיות דגושה, ואל"ף רשומה במלת ז'תאמר', והבן זה. דהיינו, כיון שרמוז במלים ז'תאמר גם לגמליך אשאב' את השם אגל"א, מלמדים אותך כאן, כי האות גימ"ל היא דגושה. תשים לב, שלא תהיה הגימ"ל רפויה. א"כ הרווחנו גם מכך, כי הדבר בפשוטו. דהיינו, שהאות גימ"ל, היא דגושה ממש.

ישנו ספר בשם 'תורת חיים', להר"ר חיים כהן, המפרש ומפענח את הסודות שבספר רבינו בחיי, והוא כותב [בדף קמ"ז אות י"ז] כך, ע"כ

תמצא שנרמז בכתוב הזה השם הגדול וכו', הוא שם אגל"א, והוא שם הגבורה היוצא מפסוקי 'יהודה אתה יודוך אחיך', מראשי הפסוקים, אתה יודוך וכו', גור אריה וכו', לא יסור וכו', אוסרי לגפן וכו'. ורמוז בברכה שנייה של תפילה, 'אתה גבור לעולם אדני', וכמ"ש רבינו ז"ל שם ע"ש. והוא אשר נרמז בכאן, ז'תאמר גם לגמליך אשאב', והאל"ף הראשונה רשומה במלת ז'תאמר'.

ובאר עוד, כי משפט הגימ"ל דגושה, ואל"ף רשומה וכו', ר"ל כי מן הראוי לומר 'אמרה גם לגמליך אשאב', לרמוז השם בר"ת, ולא לומר ז'תאמר', דהשתא האל"ף היא רשומה באמצע המלה. דהיינו, קשה לכאורה, אם זהו כנגד השם אגל"א, היה צ"ל כתוב בפסוק 'אמרה', ולא ז'תאמר'. עדיף היה, שהאות אל"ף תהיה בתחילת המלה, ולא באמצע המלה. מדוע לא כתוב כך? ולזה תירץ, שמזה אתה תבאר, שמשפט הגימ"ל, להיות דגושה. עשו כך, בכדי שהאות גימ"ל תהיה דגושה. כי אם היה כתוב 'אמרה', היה צ"ל ג'ס', בגימ"ל רפויה. לכן כתוב ז'תאמר', בכדי שיהיה ג'ס'. וכמ"ש הציוני בפ' ויחי, גבי יהודה אתה יודוך אחיך, דהקוראן יזהר שתהיה הגימ"ל נדגשת, שלא יהיה נשמע איל"א, כדרך הגוים והישמעאלים הקוראים לגימ"ל יימל ע"ש. ולזה כתב רחמנא ז'תאמר', ולא 'אמרה', כי אז תהיה הגימ"ל רפויה, כמשפט בג"ד כפ"ת דסמיכי לאהוי.

ובהמשך הוא כותב, ויתכן לומר, ששם זה נרשום בפ' ד'מתי אעשה גם אנכי לביתי, ר"ת שם אגל"א. שם רמז, ששם בטחוננו, בכח שם זה. ואע"ג דהתם הגימ"ל רפויה, מ"מ כבר נתבאר מפ' זה דז'תאמר', שצריך לקרותו בדגש, ודי בזה להקיש לכל מקומות וכו', הוא נכנס כאן לפלפול אחר.

אבל נלע"ד, במחכת"ר, כי קושייתו איננה נכונה. דהיינו, אי אפשר לכתוב 'אמרה', כי

שערי יצחק – השיעור השבועי

שבעל מטה משה הודה לו, ושהוא חזר בו. הדבר לא משנה. לפעמים כאשר דנים באיזה עניין, כל אחד אומר את דעתו. אולי הוא לא חזר בו, אבל ההוא רק חשב שהוא חזר בו, כיון שהמטה משה לא רצה להמשיך את הויכוח. או שאח"כ הוא חזר והתבונן, ובכל זאת הוא נשאר בדעתו. לא משנה, האם הוא חזר בו, או שלא חזר בו, אבל כך היא האמת מצד עצמה, הדברים כתובים במפורש, עכ"פ בספרים אחרים, שלגבי 'אתה גבור', האות גימ"ל היא בדגש, עפ"י הסוד, והדבר מיוחס ומסודר, וכך צריך להיות.

דברי מרן שליט"א בשבח קונטרס "מועדי השם" על הלכות פורים שיצא לאור במהדורא חדשה. ברוך ה', אני רואה, שיצאו לאור עוד ספרים חדשים, וזהו כבוד התורה.

ראשית, הקונטרס "מועדי השם" על הלכות פורים, שיצא לאור ע"י ידידנו הרב שלום אביטל הי"ו, אשר משתדל רבות בחוברות הללו, לקראת כל מועד ומועד, להביא את ההלכות מתוך הספר שלחן ערוך המקוצר, ולהוסיף עוד נופך רב משלו, תשובות ובירורים בהלכה. כעת יצא לאור הקונטרס על הלכות פורים, בבחינת דבר בעתו מה טוב, יש כאן הרבה נושאים שהוא יושב לבררם מכל הספרים, וכמובן שהוא משתדל לכוון את ההלכה למעשה עפ"י הדרך שלנו, ברוך יהיה וישר כוחו. כבר יצאה מזה מהדורא ישנה, אבל כעת הוא מוסיף והולך. ברוך ה', זקני תלמידי חכמים, כל זמן שמזקינים, דעתם מיתוספת עליהם. ישנם עוד חידושים ובירורים, ועוד תיקונים.

דברי מרן שליט"א בשבח הספר גן נעול (ג' חלקים) על הלכות צניעות וריחוק מן העריות, מאת המחבר הרה"ג יעקב לוי שליט"א. הספר השני, זהו הספר 'גן נעול', בשלשה כרכים, על הלכות צניעות וריחוק מן העריות. גן נעול אַחתי כְּלָה גַל נְעוּל מְעַן חֲתוּם [שיר

התורה אינה מדברת בסגנון כזה. נכון שהמלה 'אמרה', זה מלשון עבר, אבל בכל התורה לא כתוב בכי הא"י גוונא בסגנון הזה, אלא כתוב 'ויקח', וכן 'ויאמר', א"כ גם בנ"ד כתוב 'ותאמר'. למה הוא חושב, שהיה צריך לכתוב 'אמרה'?

הערה מהקהל: אם היה פשטא. תשובת מרן שליט"א: נכון. הרי אם היה טעם פשטא במלה 'אמרה', האות גימ"ל שבמלה 'גם', היתה באה בדגש. וכלשכך אם היה טעם מעמיד. א"כ, מה הוא הרוויח מכך. הרי לפי דבריו, רבינו בחיי רצה לומר, כי לכן כתוב 'ותאמר' ולא 'אמרה', בכדי ללמד אותך, שהאות גימ"ל שלמלה 'גם' תהיה דגושה. אבל, זה לא נכון. כי גם אם היה כתוב 'אמרה', האות גימ"ל היתה יכולה להיות דגושה, אם היה בה טעם מעמיד או מפריד, כגון פשטא.

שאלה מהקהל [מסוף השיעור]: לגבי המלה 'אמרה', כתוב בתורה את המלה 'אמרה', כגון, אַז אָמְרָה חֲתָן דָּמִים לְמוֹלֵת [שמות ד', כ"ז]. תשובת מרן שליט"א: ודאי. אין כוונתי, שלא כתובה בתורה המלה 'אמרה', פשיטא שכן. אלא שבהתחלת עניין כתוב 'ותאמר', ולא 'אמרה'.

לכן, דבריו אינם מובנים. הוא קרא, זְבָאָר עוּד'. הבי"ת בקמץ. דהיינו, שאתה תבאר כך. אבל אין כוונת רב"ח לזאת. אלא, זְבָאָר עוּד'. הבי"ת בצירי. כלומר, מלמדים אותנו כאן, שהאות גימ"ל היא דגושה. דרך אגב, מגלים לנו את הסוד הזה. היוצא מכך, שהדברים כמשמעם.

לגבי מה שהוא אומר, שבעל מטה משה הודה לו, לא עמדתי שם בסודם, אינני יודע אם בעל מטה משה הודה או לא הודה, אולי הוא רק הראה לו פנים שכביכול הוא מודה לו, כי אחרת הוא היה כותב זאת בספר אחר. הדבר אינו ברור. יכול להיות, שמהרש"ס הבין או חשב,

השירים ד', י"ב. את הספר הזה, חיבר ידידנו הרב יעקב לוי הי"ו, מחבר הספר 'גן נעול' על הלכות יחוד, שיצא לאור לפני מספר שנים. בחמש השנים האחרונות, הוא עבד על הספרים הללו, על הלכות צניעות וריחוק מן העריות, שהם הלכות נחוצות ועמומות, צלל במים אדירים, והעלה מרגליות בידו.

ברצוני לומר לכם, כי אינני מכיר ספר כזה. הוא ישב לברר את כל הדברים הנוגעים לנושאים הללו, ממש אוצר בלום הכולל את כל העניינים הללו, מכל הספרים, עם כל פרטי הפרטים. הדבר חשוב מאד, קל וחומר בזמנינו, שישנן הרבה שאלות, הרבה בלבולים, לפעמים שומעים כל מיני דעות וכו'. בספר הזה, הוא ישב על המדוכה, עיין בכל הספרים, והביא את דבריהם, והוסיף נופך משלו, ליבן את כל הדברים להלכה ולמעשה. הוא גם התייעץ אתנו, לגבי כל מיני שאלות, אשר לא כתוב עליהם בספרים. בכדי לדעת, כיצד להכריע.

בזמנו (בשיעור מוצש"ק מטות ה'תשע"ה) דיברתי על החוברת שלו 'הטוב שברופאים', גם היא מובאת כאן בספר, זהו הפרק האחרון, פרק שבעה עשר. הרי בעוה"ר, גם עניין הרפואה, זהו מכשול גדול בזמנינו. יהי רצון, שהספרים יהיו לתועלת. ישנם גם מפתחות, בסוף הספר, כך שאפשר להגיע לכל נושא בקלות, ולברר את הפרטים. כל שאלה, להלכה ולמעשה, אפשר לדעת מבטן מי יצאו הדברים. לפעמים, זה אומר בכה, וזה אומר בכה. על ידי הספר הזה, אפשר לדעת בבירור, לפי המקורות. ישנם דברים, שיש בהם חילוקי דעות, אבל הרב המחבר השתדל להביא הכרעות, ולומר בצורה מפורשת, מה מעיקר הדין, ומה 'יש אומרים', וכדומה. את ההלכה הפסוקה, אפשר לראות בהלכות למעלה. אשריו ואשרי חלקו. זה ממש ספר המאיר את העיניים, כתוב בצורה ברורה, עם כל פרטי הפרטים.

דרך אגב, הוא לא רק למד זאת בספרים, אלא הוא מכיר ומבין את הנושא. לא כל אחד מסוגל, לחבר ספר כזה. רק מי שחי את הנושא, ומבין את חשיבותו, ויודע את המכשולים העלולים להיות. ברוך ה', שהוא בירר זאת, בהבנה ובעיון. זה אינו 'ליקוט'. הוא לא ליקט מן הספרים וכתב, אלא הוא ישב על המדוכה לגבי כל פרט ופרט, ללבן אותו ולהגיע אל ההלכה למעשה. חשוב מאד, שהספר יהיה בכל בית, שיהיה מצוי לפניהם, בכדי לדעת את המעשה אשר יעשון. ונזכה שיהיה המחנה קדוש, ובזכות זה ניגאל בקרוב גאולת עולמים, אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.
השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו,
הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים,
אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.
לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור
מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך"
בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741.
נא לתאם זאת לפני השיעור.